

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (HE 74/2023 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- ympäristövaliokunta YmVL 20/2023 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 14/2023 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Mikko Horko, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Tuomas Helminen, sosiaali- ja terveysministeriö
- apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- johtava asiantuntija Annika Collin, Lainsäädännön arviointineuvosto
- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- prosessipäällikkö Essi Eerola, Suomen Pankki
- apulaisprofessori Tuukka Saarimaa, Aalto-yliopisto
- professori Juho Saari, Tampereen yliopisto
- ryhmäpäällikkö Signe Jauhiainen, Kansaneläkelaitos
- juristi Rita Lääkkölä, Kansaneläkelaitos
- perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja Maarit Sulavuori, Helsingin kaupunki
- toimitusjohtaja Timo Metsola, Vuokraterva Oy
- puheenjohtaja Hans Duncker, Asukasliitto ry
- toiminnanjohtaja Pia Sundell, Barnavårdsföreningen i Finland r.f.
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtava elinkeinoasiantuntija Aino Närkki, Hyvinvointiala HALI ry
- lakimies Vilma Pihlaja, Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry
- erityisasiantuntija Kirsi Pollari, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
- asiantuntija Johanna Vinberg, Pelastakaa Lapset ry
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

- ekonomisti Tom-Henrik Sirviö, STTK ry
- sosiaalipoliittinen asiantuntija Tuuli Glantz, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- varapuheenjohtaja Marjatta Kaurala, Suomen köyhyyden vastainen verkosto EAPN-FIN
- asiantuntija Suvi Mäkeläinen, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- toiminnanjohtaja Anne Viita, Vuokralaiset VKL ry
- filosofian tohtori Maija Urponen

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Valtiontalouden tarkastusvirasto
- valtiovarainministeriö
- professori Heikki Hiilamo, Helsingin yliopisto
- Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL)
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
- Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Timo Metsola, Vuokraturva Oy
- toimitusjohtaja Tuomas Viljamaa, Kiinteistönvälitysalan Keskusliitto
- johtava tutkija Ohto Kanninen, Työn ja talouden tutkimus LABORE
- valtiotieteen tohtori Seppo Laakso
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö sr
- Takuusäätiö sr
- Y-Säätiö
- Akava ry
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- Kaupan liitto ry
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
- Monimuotoiset perheet -verkosto
- Naisjärjestöjen Keskusliitto ry
- Nuorisoasuntoliitto ry
- Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- Rädda Barnen på Åland r.f.
- Sininauhaliitto
- STTK ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen Vuokranantajat ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Vailla vakinaista asuntoa ry
- Vammaisfoorumi ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei huomautettavaa:

- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta annettua lakia. Esitys perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan. Valtiontalouden tasapainottamiseksi asumistuen saamisen ehtoja muutettaisiin. Tukeen vaikuttavien tulojen vaikutusta kiristettäisiin, tukiprosenttia laskettaisiin ja ansiotulovähennyksestä luovuttaisiin. Asumistuen kuntaryhmitystä muutettaisiin pääkaupunkiseudulla. Lisäksi yleinen asumistuki omistusasuntoihin lakkautettaisiin. Ansiotulovähennyksen ja omistusasuntojen asumistuen poistamisella tukea kohdennettaisiin kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille ruokakunnille. Tuen määrään vaikuttavan perusomavastuuosuuden määräytymistä muutettaisiin niin, että muiden muutosten vaikutukset olisivat lievempiä lapsiperheille.

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2024. Lain 7 ja 9 §, 12 § 6 momentti ja 52 § ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1.9.2024.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan, että yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaiseen asumistukeen vaikuttavien tulojen vaikutusta kiristetään, tukiprosenttia lasketaan 80 prosentista 70 prosenttiin ja ansiotulovähennyksestä luovutaan. Asumistuen kuntaryhmitystä ehdotetaan muutettavaksi pääkaupunkiseudulla. Lisäksi yleinen asumistuki omistusasuntoihin ehdotetaan lakkautettavaksi.

Esityksen tavoitteena on toteuttaa osa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa linjatuista yleistä asumistukea koskevista valtiontaloutta tasapainottavista toimista sekä hillitä asumistukimenojen kasvua. Omistusasuntoihin kohdistuvan asumistuen lakkauttamisen tavoitteena on kohdentaa tukea kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Ansiotulovähennyksen poiston tavoitteena puolestaan on kokoaikatyön vastaanottamisen kannusteiden parantaminen. Esityksen (s. 23) mukaan ehdotetuilla muutoksilla on sekä työnteon kannustimia heikentäviä että niitä parantavia vaikutuksia. Kokonaisvaikutukset työllisyyteen ovat esityksen mukaan vähäisiä.

Yleisen asumistuen menot olivat vuoden 2022 lopussa 1 565 milj. euroa. Kesäkuussa 2023 asumistukea maksettiin 383 361 ruokakunnalle, joista 366 501 (yli 95 %) ruokakuntaa asui vuokra-asunnossa ja 16 860 ruokakuntaa omistusasunnossa. Yleiset asumismenot ovat kasvaneet vuodesta 2015 lähtien yleisestä asumistuesta annetun lain kokonaisuudistuksen jälkeen ja opiskelijoiden siirtyessä yleisen asumistuen piiriin vuoden 2017 alusta. Asumistuen menojen kasvun taustalla ovat siten olleet eri hallituskausilla tehdyt lainmuutokset. Viime vuosina yleisen asumistuen menot ovat kuitenkin korona-ajan poikkeusaikojen lukuun ottamatta laskeneet maltillisesti ja asumistukea saavien ruokakuntien määrä kääntyi lievään laskuun vuonna 2021. Ympäristövalio-

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

kunnan lausunnon (YmVL 20/2023 vp) mukaan taustalla on viime vuosien vahva työllisyysaste ja voimakas asuntorakentaminen kasvukeskuksissa.

Esityksen arvioidaan vähentävän asumistukimenoja 385 milj. euroa vuodessa ja lisäävän toimeentulotukimenoja vuositasolla 77,2 milj. euroa. Kunnat rahoittavat puolet toimeentulotuen kustannuksista. Asumistuen säästöt toteutuvat vaiheittain, koska tuen määrää tarkistetaan tuensaajilla 12 kuukauden välein. Esityksessä arvioidaan, että vuonna 2024 vaikutuksista toteutuu noin puolet ja vuonna 2025 valtaosa. Omistusasumisen tuen poistaminen vaikuttaa täysimääräisesti 1.9.2024 alkaen.

Esitetyt muutokset pienentävät yleistä asumistukea saavien ruokakuntien käytettävissä olevia tuloja, koska ruokakuntien tulee kattaa aiempaa suurempi osuus asumismenoista muista tuloistaan. Se, kuinka paljon ruokakuntien tulot pienenevät, riippuu kotitalouden koosta, asuinpaikasta, tuloistasosta ja asumismenoista. Tuen piiriin jäävien kohdalla uudistus vähentää tukea keskimäärin 60—110 euroa kuukaudessa. Tuen piiristä poistuu kokonaan noin 50 000 tuensaajaa. Toimeentulotuen saajien määrän on arvioitu lisääntyvän esitettyjen muutosten johdosta 15 000 kotitaloudella. Esityksellä ei arvioida olevan vaikutuksia vuokratasoon.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 14/2023 vp, kappale 2) mukaan ehdotettu sääntely on merkityksellistä ensisijaisesti perustuslain 19 §:n 4 momentin kannalta. Kyseisen säännöksen mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Säännös ei turvaa tätä oikeutta subjektiivisena oikeutena. Asumiseen liittyvän sosiaaliturvan muodot, eli yleinen asumistuki ja eläkkeensaajan asumistuki, ovat tapoja, joilla julkinen valta toimeenpanee tätä perustuslain mukaista toimintavelvoitetta. Lausunnon (kappale 3) kyseinen säännös sisältää viittauksen asumisen omatoimiseen järjestämiseen. Perusoikeusuudistuksen esitöiden (HE 309/1993 vp, s. 72/II) mukaan sosiaaliset perusoikeudet eivät voi olla yksinomaan julkisen vallan vastuulla. Pikemminkin ehdotettujen perusoikeussäännösten kokonaisuus korostaa yhteiskunnan jäsenten omaa aktiivista toimintaa perusoikeuksien toteuttamisessa. Myös asumisen oikeuden tulee pääosin toteutua yksilöiden omatoimisuuden kautta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (kappale 4) mukaan asumisen tukemisen tarvetta ei ole lueteltu perustuslain 19 §:n 2 momentissa sosiaalisena riskitilanteena. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että asumistuella on yhteys ja asumistuki on merkityksellinen myös perustuslain 19 §:n 2 momentin tarkoittaman perustoimeentulon turvan ja 19 §:n 1 momentin mukaisen välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon kannalta (PeVL 59/2016 vp, s. 2, PeVL 17/2014 vp, s. 2/I, PeVL 10/2011 vp).

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (kappale 13) mukaan ehdotettuja muutoksia voidaan pitää merkittävänä, mutta ne eivät kuitenkaan muodostu perustuslain 19 §:n kannalta ongelmallisiksi säätämisyjärjestyksen osalta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kannattaa esityksen tavoitteita julkisen talouden tasapainottamisesta ja asumistukimenojen kasvun hillitsemisestä ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä. Valiokunta ehdottaa kuitenkin siirrettäväksi omistusasujien asumistuen lakkauttamisen vuoden 2025 alkuun, jotta omistusasujilla olisi aikaa sopeuttaa tilannettaan ennen tuen poistumista. Ympäris-

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

tövaliokunta pitää tavoitetta tasapainottaa julkista taloutta ja edistää työllisyyttä painavana perusteluna sosiaaliturvan muutoksille.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että ehdotetuilla muutoksilla on merkittäviä vaikutuksia asumistuen tasoon ja asumistuen piirissä olevien henkilöiden määrään. Ehdotetut muutokset kohdistuvat pienituloisiin kotitalouksiin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa perustuslakivaliokunnan tavoin muutosten seurannan tärkeyttä.

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettujen muutosten seurauksena asumisen tuen painopiste voi siirtyä osittain ensisijaisista etuuksista viimesijaiseen toimeentulotukeen. Valiokunta toistaa näkemyksensä siitä, että sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuden ja työn teon kannusteiden näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista ensisijaisia etuuksia pienentämällä lisää viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta (StVM 8/2019 vp, StVM 30/2022 vp, StVM 13/2023 vp). Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitusohjelmassa mainittu toimeentulotuen kokonaisuudistus toteutetaan.

Keskeiset muutokset ja niiden vaikutukset

Korvausprosentin alentaminen 80 prosentista 70 prosenttiin

Yleisestä asumistuesta annetun lain 7 §:n mukaan asumistukea maksetaan vuokra-, asumisoikeus- ja omistusasuntoihin. Tuen määrä on 80 prosenttia perusomavastuun ylittävistä, enintään laissa määritellyistä enimmäismääräisistä asumismenoista. Perusomavastuu on 42 prosenttia asumistuessa huomioon otettavista tuloista, joista on vähennetty täysimääräiseen tukeen oikeuttavan tulon määrä.

Hallituksen esityksessä asumistuen korvausprosentti ehdotetaan laskettavaksi 70 prosenttiin todellisten, enintään enimmäismääräisten, asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Ehdotettu muutos pienentää tuen tasoa kaikilla yleisen asumistuen saajilla. Tuki pienenee muutoksen myötä useimmissa tapauksissa 12,5 prosenttia. Euromääräisesti vaikutus on sitä suurempi, mitä enemmän ruokakunta saa yleistä asumistukea.

Perusomavastuun muuttaminen

Asumistuen määrää laskettaessa määritellään perusomavastuu, johon vaikuttavat ruokakunnan yhteenlasketut tulot. Kaikkein pienituloisimmilla perusomavastuuta ei muodostu lainkaan ja tämä alaraja riippuu ruokakunnan aikuisten ja lasten lukumäärästä. Lähtökohtana on ollut, että yksin asuvalle työmarkkinatuen saajalle ei tulisi muodostua tuen määrään vaikuttavaa perusomavastuuta. Yksin asuvan saamaa työmarkkinatukea on siis pidetty rajana sille, minkä suuruista tuloa tuensaaja voi saada ilman että se vaikuttaa yleisen asumistuen määrään.

Perusomavastuun korottaminen 42 prosentista 50 prosenttiin pienentää tuen tasoa niillä tuensaa-jilla, joilla tulot ylittävät perusomavastuun rajan. Perusomavastuun muutos kohdentaa asumistukea nykyistäkin selvemmin kaikkein pienituloisimmille. Perusomavastuuseen esitettävien muutosten myötä myös yksin asuvalle työmarkkinatuen saajalle muodostuu jatkossa perusomavas-

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

tuuta, joka pienentää maksettavan asumistuen määrää. Muutoksen arvioidaan vaikeuttavan pienipalkkaisten työntekijöiden toimeentuloa erityisesti suurissa kaupungeissa.

Lapsiperheisiin kohdistuvat huojennukset

Valiokunta pitää myönteisenä, että muutosten vaikutuksia lapsiperheisiin pyritään lieventämään muuttamalla lasten ja aikuisten kertoimia perusomavastuun laskennassa. Tällöin lapsiperheiden perusomavastuu muodostuu hieman pienemmäksi, ja asumistuen lasku kohdistuu hiukan enemmän muihin kuin lapsiperheisiin.

Ansiotulovähennyksen poistaminen

Esityksessä ehdotetaan, että yleisestä asumistuesta poistetaan 300 euron suuruinen ansiotulovähennys. Ansiotulovähennys on tarkoittanut sitä, että työtuloja ei oteta huomioon tuen laskennassa 300 euroon asti. Ansiotulovähennyksen poisto pienentää tuen tasoa kaikilla tuensaajilla, joilla on työtuloja perusomavastuun alarajan ylittävä määrä. Muutoksen myötä tuki pienenee työtuloja saavilla tuensaajilla keskimäärin noin 100 euroa kuukaudessa. Kaikkein pieni- ja suurituloisimmilla tuensaajilla vaikutus on pienempi.

Ansiotulovähennyksestä luopumisen tavoitteena on kokoaikatyön vastaanottamisen kannusteiden parantaminen. Samalla kuitenkin kannusteet ottaa vastaan osa-aikatyötä, keikkatyötä tai pienipalkkaista kokoaikatyötä voivat heikentyä. Eri suuntaan vaikuttavien kannusteiden johdosta esityksellä ei ole arvioitu olevan työllisyysvaikutuksia.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että kaikilla aloilla ei ole tarjolla kokoaikatyötä tai kokoaikatyötä, josta saatava palkka kompensoisi ansiotulovähennyksen poiston vaikutukset. Kaikkien tuensaajien työ- ja toimintakyky ei myöskään mahdollista kokoaikaista työskentelyä tai lisätoita ei ole tarjolla. Suojaosan poisto heikentää tilannetta esimerkiksi vammaisilla ihmisillä tai tosiasiallisesti työkyvyttömillä työttömillä, jotka voivat tehdä toimintakykynsä rajoissa vain vähäisiä tuntimääriä tai joiden työkyky vaihtelee. Lisäksi huomiota on kiinnitetty siihen, että ansiotulovähennyksen poistaminen voi vaikeuttaa työvoimansaantia joillain pienipalkkaisilla etenkin suurten asumiskustannusten kaupungeissa.

Helsingin yhdistäminen kuntaryhmään 2

Esityksessä ehdotetaan, että Helsinki yhdistetään kuntaryhmään 2, minkä seurauksena yleisen asumistuen hyväksyttävät asumismenot Helsingissä laskevat muun pääkaupunkiseudun tasolle. Esimerkiksi yksinasuvalla enimmäisasumismeno laskee Helsingissä 582 eurosta 563 euroon vuoden 2023 tasossa. Tuen tasossa tämä tarkoittaa yksinasuvalle enimmäisasumismenot ylittävälle noin 15 euron kuukausittaista laskua. Useamman henkilön ruokakunnissa tuki pienenee euromääräisesti tätä enemmän. Lähes kaikki Helsingissä yleistä asumistukea saavat ylittävät jo nykyiset enimmäisasumismenot.

Esityksen mukaan yleistä asumistukeen saavien ruokakuntien keskimääräiset asumismenot eivät Helsingissä poikkea merkittäväällä tavalla muusta pääkaupunkiseudusta, vaikka yleisesti ottaen asuntojen vuokrat ja osakeasuntojen ja kiinteistöjen hinnat ovat Helsingissä muuta pääkaupunki-

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

seutua kalliimmat. Valiokunta pitää tärkeänä, että enimmäisasumismenojen riittävyttä pääkaupunkiseudulla seurataan.

Tuen poistaminen omistusasumisesta

Esityksen mukaan omistusasunnon asumismenoihin maksettiin elokuussa 2023 asumistukea 17 000 ruokakunnalle. Keskimäärin tukea maksettiin tuolloin noin 242 euroa. Yleisen asumistuen piirissä olevien omistusasujien ja omistusasuntoihin maksettavan asumistuen määrä on kasvanut viime aikoina nopeasti todennäköisesti korkotason nousun vuoksi.

Omistusasuntoihin kohdistuvan asumistuen lakkauttamisen tavoitteena on kohdentaa tukea kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että myös omistusasunnoissa asuvien tuensaajien piirissä on pienituloisia ruokakuntia. Omistusasuntoon liittyvän varallisuuden realisointi ei välttämättä ole mahdollista, erityisesti jos on kyse vanhemmasta asunnosta muuttotappioalueilla. Kaikilla alueilla ei ole myöskään yhtäläisiä mahdollisuuksia omia tarpeita vastaavan vuokra-asunnon löytämiseen, sillä erityisesti pienemmällä paikkakunnilla vuokra-asuntomarkkinat ovat huomattavasti suppeammat.

Valiokunta kiinnittää erityisesti huomiota omistusasunnoissa asuvien lapsiperheiden asemaan, koska heiltä loppuu asumisen tuki kokonaan. Omistusasunnoissa asuvista yleisen asumistuen saajista 40 prosenttia on lapsiperheitä. Osa omistusasunnossa asuvista lapsiperheistä voi ensisijaisen tuen lakkaamisen jälkeen olla oikeutettuja viimesijaiseen toimeentulotukeen. Valiokunta edellyttää, että esityksen vaikutuksia omistusasunnoissa asuvien lapsiperheiden asemaan seurataan.

Ehdotettujen muutosten kokonaisvaikutukset

Eniten muutokset vaikuttavat esityksen mukaan työssäkäyviin ruokakuntiin, joista yli kolmasosan arvioidaan menettävän kokonaan asumistuen. Keskimäärin tuki alenee työssäkäyvällä ruokakunnalla 133 euroa kuukaudessa. Opiskelijaruokakunnista tuen menettäisi arviolta 6,5 prosenttia ruokakunnista ja työttömistä arviolta 8 prosenttia ruokakunnista. Vastaavasti yleinen asumistuki pienenee opiskelijaruokakunnalla keskimäärin 76 euroa ja työttömällä ruokakunnalla 73 euroa kuukaudessa.

Perhetyypeistä muutokset vaikuttavat ruokakunnittain tarkasteltuna eniten kahden vanhemman lapsiperheisiin, joista yli 23 prosenttia menettää tuen kokonaan ja tuen muutos on keskimäärin 140 euroa kuukaudessa. Myös lapsettomiin pareihin muutokset ovat samankaltaisia: 25,5 prosenttia menettää tuen kokonaan ja tuki pienenee keskimäärin 127 euroa kuukaudessa. Yksinasuvista tuen menettää kokonaan 11 prosenttia, ja tuki pienenee keskimäärin 70 euroa kuukaudessa. Yksinhuoltajista vastaavat luvut ovat 15 prosenttia ja 111 euroa. Luvut ovat ruokakuntakohtaisia, joten yksinasuvilla muutos on kuitenkin euromääräisesti suurin henkilöä kohden.

Vaikutukset lapsiperheiden asemaan

Lapsiperheisiin kohdistuvista huojennuksista huolimatta esitys pienentää lapsiperheiden käytävissä olevia tuloja. Yhteensä muutokset vaikuttavat noin 167 000 lapseen, joista noin 107 000

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

asuu yksinhuoltajatalouksissa. Valiokunta kiinnittää huomiota, että asumistuen muutokset kohdistuvat jo valmiiksi pienituloisiin lapsiperheisiin, joten esityksellä on lapsiperheköyhyyttä lisäävä vaikutus. Köyhyysriskissä ovat erityisesti pienten lasten perheet, monilapsiset perheet ja yhden aikuisen kotitaloudet. Lapsiperheköyhyyden eri mittarit yhdistyvät usein vanhempien vajaa-työllisyyteen, joten lapsiperheköyhyyttä voidaan vähentää vanhempien työllisyyttä tukemalla.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää perustuslakivaliokunnan tavoin huomiota myös siihen, että hallituksen esityksessä ei ole asianmukaisesti tehty selkoa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksesta ja sen valvontaelimen, YK:n lapsen oikeuksien komitean, Suomea koskevista kannanotoista ja muusta tulkintakäytännöstä, vaikka esityksessä (s. 28) mainitaankin siinä ehdotettavan sääntelyn olevan merkityksellistä muun ohella lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta. YK:n lapsen oikeuksien komitea on loppupäätelmässään (Concluding observations) Suomen valtiolle aiemmin (2.6.2023) kehottanut muun muassa, että Suomi välttää sosiaaliturvatuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin.

Sosiaali- ja terveysministeriöltä saadun selvityksen mukaan muutokset pienentäisivät merkittävästi pienituloisten lapsiperheiden tukea, ja siten lisäisi lapsiperheiden pienituloisuutta. Kaikkein pienituloisimmat lapsiperheet, etenkin yksinhuoltajat, saavat jo nykyään yleisesti toimeentulotukea, jolloin toimeentulotuen merkitys näiden kotitalouksien taloudessa kasvaa, mutta toisaalta käytettävissä olevat tulot eivät muutu.

Esityksen perusteluissa lapsiperheiden tilannetta todetaan parannettavan lapsilisien korotuksilla. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää lapsilisien korotusta sinänsä kannatettavana, mutta toteaa, että lapsilisien korotukset eivät kohdennu vain niille, joihin nyt ehdotetut asumistuen muutokset kohdentuvat. Valiokunta edellyttää, että asumistuen muutosten leikkausten vaikutuksia lapsiperheiden toimeentuloon seurataan ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin, jos lapsiperheköyhyys uhkaa ehdotettujen säännösten myötä lisääntyä. Valiokunta painottaa lisäksi, että vanhempien työllisyyttä tukemalla voidaan vähentää lapsiperheköyhyyttä.

Naiset ja yksinhuoltajat

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetut muutokset kohdistuvat sekä saajamäärien että tuen tason osalta muita ryhmiä voimakkaammin työssäkäyviin ja yksinhuoltajiin. Tuensaajien selvä enemmistö näissä ryhmissä on naisia. Muutokset pienentävät tukea miehillä keskimäärin 76 euroa kuukaudessa ja naisilla 93 euroa kuukaudessa. Tämä johtuu siitä, että osa-aikatöiden tekeminen on yleistä naisilla, matalapalkkaiset alat ovat naisvaltaisia ja myös asumistukea saavista opiskelijoista selvä enemmistö on naisia. Sen sijaan esimerkiksi työmarkkinatukea saavista pitkäaikaistyöttömistä enemmistö on miehiä. Koska esityksessä ehdotetut muutokset kohdistuvat lievemmin kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleviin työttömiin kuin jonkin verran työtuloa saaviin ruokakuntiin, kohdistuvat muutokset voimakkaammin juuri naisiin ja erityisesti yksinhuoltajiin, joista enemmistö on naisia.

Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on nostettu esiin huoli siitä, että esitetyillä muutoksilla on työmarkkinoiden rakenteista johtuen sukupuolittuneita vaikutuksia. Naisvaltaisilla matalapalkka-aloilla ei ole välttämättä tarjolla kokopäivätyötä tai sen tekeminen yksinhuoltajaperheissä voi olla käytännössä mahdotonta. Esimerkiksi ympärivuorokautista varhaiskasvatusta on tar-

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

jolla rajallisesti vain suurissa kaupungeissa, eikä sitä ole pienille koululaisille tarjolla ollenkaan. Pienten lasten kohdalla vanhemman osa-aikainen työnteko voi olla tapauskohtaisesti lapsen edun että perheen arjen sujuvuuden kannalta paras ratkaisu.

Valiokunta pitää hallituksen tavoitteena olevia työllisyysvaikutuksia keskeisinä myös naisten ja lasten köyhyys vähentämiseksi. Samalla valiokunta korostaa, että valtioneuvoston tulee tämän tavoitteen saavuttamiseksi erilaisin toimin edistää työelämän tasa-arvoa etenkin palkkauksessa ja työsuhteen ehdoissa. Valiokunta painottaa lisäksi työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi tehtävien toimien keskeistä merkitystä erityisesti yksinhuoltajien aseman parantamiseksi.

Opiskelijat

Opiskelijat ovat suurin asumistuen saajaryhmä. Vuonna 2022 asumistukea sai 162 527 opiskelijaruokakuntaa, mikä on 43 prosenttia asumistukea saavista ruokakunnista.

Opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin vuoden 2017 alusta, jolloin samanaikaisesti pienennettiin opintorahaa ja lisättiin opintotuen lainapainotteisuutta, on lisännyt asumistuen merkitystä opiskelijoiden toimeentuloturvan kokonaisuudessa. Toimeentulotuki ei kompensoi opiskelijoilla asumistuen menetystä, koska pääsääntöisesti opiskelijoilla ei ole oikeutta toimeentulotukeen, koska nostamatonkin opintolaina katsotaan osaksi opiskelijan tuloja. Lähtökohtaisesti opiskelijoita ei ole tarkoituksenmukaista kannustaa koko-aikatyöhön, vaan pikemminkin opiskelijoita tulisi kannustaa edistämään opintoja ja lisäämään toimeentuloaan opintojen rinnalla mahdollisesti tehtävällä osa-aikatyöllä.

Nykyinen etuusjärjestelmä on opiskelijoiden näkökulmasta pirstaleinen. Hallitusohjelman mukaan hallituskauden aikana on tarkoitus toteuttaa opintotuen kokonaisuudistus. hallituskauden aikana on tarkoitus toteuttaa opintotuen kokonaisuudistus. Uudistuksen tavoitteena on opiskelijan näkökulmasta selkeämpi kokonaisuus, jotta opiskelija voi helpommin seurata omaa tulotasoaan ja sen kehitystä. Hallitus nostaa opintolainan valtiontakausta ensi vuonna. Tällä hallitus haluaa tukea koko-aikaista opiskelua. Valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää opiskelijoiden etuuk-sien ja toimeentulon kokonaisuutta opintotuen kokonaisuudistuksen yhteydessä ja valmistelee sen perusteella tarvittaessa parannukset päätoimisen opiskelun turvaamiseksi ja opiskelijoiden velkaantumisen pitämiseksi kohtuullisella tasolla.

Ympäristövaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että opiskelijat asuvat entistä useammin yksin eikä soluasunnossa asuminen tai kimppa-asuminen ole enää suosittua. Opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiriin ja erityisesti pienten asuntojen tarjonnan kasvu ovat mahdollistaneet yksinasumisen yleistymisen. Asumistaso on noussut koko yhteiskunnassa ja myös opiskelijat priorisoivat yksinasumista.

Valiokunta toteaa, että yleinen asumistuki ei ole opiskelijoille kaikista toimivien asumistuen muoto, koska yleisessä asumistuessa asumistuen maksaminen esimerkiksi yhteisasumisessa edellyttää erillisiä vuokrasopimuksia, joissa ei ole yhteisvastuulauseketta vuokranmaksusta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy ympäristövaliokunnan jo vuosina 2016 (YmVM 19/2016 vp) ja 2017 (YmVM 15/2017 vp, HE 161/2017 vp) esittämään näkemykseen siitä, että tukijärjestelmän rakenteiden muuttamisessa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota selkeään ohjeistukseen, miten ns.

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

kimppa-asunnossa voi asua menettämättä asumistukeaan, sekä pohtia mahdollisuuksia selkeästi kannustaa esimerkiksi opiskelijoita kimppa-asumisratkaisuihin.

Hallitusohjelman mukaan yleisen asumistuen rinnalle on tarkoitus kehittää opiskelijoille yhteisasumista suosiva ja taloudellisesti houkutteleva vaihtoehto. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että hallitusohjelmaan kirjattua tavoitetta yhteisöasumisen lisäämisestä on vaikeaa toteuttaa sellaisenaan nykyisellä opiskelija-asuntokannalla. Opiskelija-asuntokannan laajentaminen vaatii uudisrakentamista, jota tuetaan erityisryhmien investointiavustusten kautta. Hallitusohjelmassa esitetyt leikkaukset erityisryhmien investointiavustuksiin kuitenkin hidastavat ARA-rahoitteisten hankkeiden etenemistä.

Työllisyysvaikutukset

Esityksellä ei ole arvioitu olevan merkittäviä työllisyysvaikutuksia. Esityksen mukaan yleisellä tasolla tukitason aleneminen parantaa kokoaikatyön taloudellisia kannustimia, kun tuensaajan käytettävissä olevat tulot pienenevät suhteessa kokoaikatyöstä saatavaan palkkaan. Osa-aikatyön tekemisen ja kannustimet työllistyä hyvin pienipalkkaiseen kokoaikatöihin kuitenkin heikkenevät, kun tuen saannin tularaja pienenee. Perusomavastuun korottaminen 50 prosenttiin pienentää työnteosta käteen jäävää tuloa, ja ansiotulovähennyksen poistaminen heikentää merkittävästi kannustimia ottaa vastaan työtä etenkin pienillä kuukausittaisilla työtunneilla.

Ympäristövaliokunta kuitenkin toteaa lausunnossaan, että osana sosiaaliturvaa asumistuki heikentää työnteon kannustimia, koska työnteon kannustin määritellään palkan ja sosiaaliturvan erotuksena. Korkeampi asumistuki mahdollistaa korkeamman asumisen tason myös ilman työtuloja, ja asumistuki tulosidonnaisena etuutena heikentää työn vastaanottamisen kannustavuutta, koska kasvavat tulot vähentävät maksettavan asumistuen määrää. Lisäksi ympäristövaliokunta korostaa, että kannustinloukkujen lieventämisen näkökulmasta eri tukijärjestelmiä on tarkasteltava kokonaisuutena. Asumistuki ei yksinään heikennä työn teon kannustimia, vaan kannustinongelmat syntyvät paitsi asumistukijärjestelmän, myös korkeiden asumiskustannusten, työttömyysturvan, verotuksen ja muiden tulosidonnaisten järjestelmien, kuten toimeentulotuen yhteisvaikutuksena.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että yleisen asumistuen muutosten vaikutuksia työn teon kannusteisiin ja työvoiman saatavuuteen seurataan.

Vaikutukset asuntomarkkinoihin

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että yleinen asumistuki kohdistuu yhdenvertaisesti taloudellista tukea tarvitseville vuokralaisille. Yleinen asumistuki joustaa tukea saavan tulojen mukaan, ja kohdentuu siten paremmin tukea tarvitseville, kuin julkisesti tuettu asuntokanta.

Hallituksen esityksen ja ympäristövaliokunnan lausunnon mukaan aikaisemman tutkimustiedon perusteella ehdotetuilla muutoksilla ei ole todennäköisesti vaikutusta vuokratasoon. Ympäristövaliokunta kiinnittää kuitenkin lausunnossaan huomiota korkojen nousun ja yleisen hintakehityksen vuoksi muuttuneisiin asuntomarkkinoihin. Ympäristövaliokunnan mukaan hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset yhdessä elin- ja asuinkustannusten nousun kanssa voivat lisätä tar-

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

vetta hakeutua nykyistä edullisempaan vuokra-asuntoon tai siirtyä omistusasumisesta vuokra-asumiseen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy ympäristövaliokunnan esille nostamaan huoleen kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuudesta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on myös kiinnitetty huomiota siihen, että hallitusohjelman mukaan ARA-asuntotuotantoa on hallitusohjelman (s. 122) mukaan tarkoitus vähentää. Valiokunta toteaa, että ARA-tuotannon väheneminen voi heikentää tulevana vuosina entisestään kohtuuhintaisten asuntojen saatavuutta. Toisaalta hallitusohjelman mukaan ARA-asunnoissa on tarkoitus ottaa käyttöön tuloajat, jotka voivat entistä paremmin kohdentaa sosiaalisesti tuetun asuntokannan pienituloisimmille kotitalouksille. Lisäksi yleiseen asumistukeen kohdistuvat leikkaukset yhdessä toimeentulotuen asumismenoja koskevan sääntelyn kiristämisen kanssa voi lisätä pienituloisuuden alueellista keskittymistä eli voimistaa tulotason mukaista väestörakenteen alueellista eriytymistä, erityisesti suurissa kaupungeissa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää ympäristövaliokunnan tavoin huomiota siihen, että ehdotetut asumistuen leikkaukset voivat yhdessä yleisen kustannustason nousun kanssa lisätä riskiä asukkaiden ajautumisesta maksuvaikeuksiin, vuokravelkoihin ja sitä kautta jopa häättöihin. Ympäristövaliokunta korostaa asumisneuvonnan merkitystä tällaisten seurausten ehkäisemisessä. Myös toimeentulotukeen ehdotetut muutokset (HE 58/2023 vp) lisäävät asumisneuvonnan tarvetta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa kuntien asumisneuvonnan riittävän resurssoinnin merkitystä.

Voimaantulo

Asumistukeen kohdistuvat muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2024. Muutokset tulisivat voimaan pääsääntöisesti vaiheittain, eli sitä mukaa, kun kyseinen asumistuki tarkistetaan, joko määräaikaistarkistuksessa tai tuensaajan olosuhteiden muuttuessa. Asumistuen lakkauttamista omistusasuntoihin koskevat 7 ja 9 §, 12 § 6 momentti ja 52 § tulevat voimaan 1.9.2024.

Hallituksen esityksen (s. 29) mukaan lain voimaantuloa on lykätty ja porrastettu, jotta tukea saavilla on enemmän aikaa sopeutua muutoksiin. Muutoksien ehdotetaan tulevan voimaan pääosin 1.4.2024 vaiheittain sitä mukaa, kun kyseinen tuki tarkistetaan. Omistusasuntoihin maksettavat asumistuet lakkautetaan kuitenkin kerralla 1.9.2024

Perustuslakivaliokunta pitää lausunnossaan tuensaajien kannalta kohtuuttomien tilanteiden välttämiseksi tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta vielä selvittää, olisiko siirtymäsäännösten avulla mahdollista porrastaa muutosten voimaantuloa siten, että niille ruokakunnille, joita merkittävät tuen alentumiset koskevat, jäisi enemmän aikaa sopeutua uuteen tilanteeseen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa lakiehdotuksen voimaantulosäännöstä muutettavaksi niin, että omistusasujia koskevat muutosten voimaantulo siirretään esityksessä ehdotetusta 1.9.2024 vuoden 2025 alkuun, jotta omistusasujilla on hieman pidempi aika sopeutua muutokseen. Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan omistusasujiin kohdistuvat suurimmat enimmäisvaikutukset. Omistusasujia koskevien muutosten voimaantulon siirtäminen vuoden 2025 alkuun vähentää yleisen asumistukeen kohdistuvia säästöjä 11 milj. eurolla vuonna 2024 ja arvioitua toimeentulotukimenojen kasvua 1,5 milj. eurolla. Näin ollen voimaantulosään-

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

nöksen muuttamisen nettovaikutus valtion talouteen on 9,5 milj. euroa vuonna 2024, mikä tulee ottaa huomioon vuoden 2024 talousarvioesityksen valmistelussa ja valtion talouden kehyksissä.

Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman tiedon mukaan esitettyä suurempi porrastus esimerkiksi tuen alenemisen euromäärän perusteella vaatisi huomattavaa lisävalmistelua, koska muutos aiheuttaisi muutoksia asumistuen käsittelyjärjestelmiin ja muutosten toimeenpanoon. Toimeenpanon kannalta aikataulu on jo nyt poikkeuksellisen kireä ja tuen pienenemisen huomioon ottavan porrastuksen tai suoja säännöksen valmistelu ja toteuttaminen näin kireässä aikataulussa vaarantaa muutosten hallitun toimeenpanon.

Lisäksi perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että omistusasunnossa asuvat voivat olla yhtä pienituloisia kuin vuokra-asunnossa asuvat, eikä vuokra-asunnossa asuvan tuensaajan muu varallisuus kuitenkaan vaikuta asumistukeen. Valiokunta ei pidä valittua sääntelyratkaisua tästä näkökulmasta johdonmukaisena tai tasapuolisena.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että hallitusohjelman mukaan yleiseen asumistukeen lisätään varallisuusharkinta. Sosiaali- ja terveysministeriön valiokunnalle toimittaman selvityksen mukaan muutoksen varallisuuden huomioon ottamista koskevat muutokset on tarkoitus saada voimaan vuoden 2025 aikana. Muutoksen voimaantullessa perustuslakivaliokunnan mainitsema ristiriita poistuu.

Yhteisvaikutukset ja seuranta

Yleisen asumistuen saajiin kohdistuu tässä esityksessä esitettyjen asumistuen muutosten lisäksi muita vuoden 2024 aikana suunniteltuja muutoksia, kuten työttömyysturvaan (HE 73/2023 vp) ehdotetut muutokset ja etuuksien indeksijäädytys (HE 75/2023 vp). Työttömyysturvaan ehdotetut muutokset ja etuuksien indeksijäädytys lisäävät yleisen asumistuen ja viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotuen asumismenoja koskevan sääntelyn muuttaminen (HE 58/2023 vp) puolestaan kiristää asumismenojen huomioon ottamista toimeentulotuessa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut asumistuen ja työttömyysturvan muutoksista ja etuuksien indeksijäädytysten yhteisvaikutuksista erillisen selvityksen. Selvityksen mukaan pienituloisuus tulee kasvamaan. Perhetyyppittäin tarkasteltaessa havaittiin, että selvästi suurimmat vaikutukset kohdistuvat nuoriin yhden hengen talouksiin ja nuoriin lapsettomiin pareihin. Lapsiperheisiin kohdistuvat vaikutukset ovat kokonaisuudessa pienempiä kuin työikäisiin lapsettomiin kotitalouksiin. Yksinhuoltajissa häviäjiä on myös suuri osuus, mutta käytettävissä olevien tulojen pieneneminen yli 10 prosentilla on harvinaisempaa kuin työikäisissä yhden hengen talouksissa. Selvityksessä ei oteta huomioon toimeentulotukeen ehdotettuja muutoksia.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää perustuslakivaliokunnan tavoin valtioneuvoston huomiota eduskunnan käsiteltävinä olevien esitysten yhteisvaikutusten arviointien puutteisiin erityisesti niiden perus- ja ihmisoikeusvaikutuksien osalta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen siitä, että valtioneuvoston on välttämätöntä seurata tarkasti esityksen vaikutuksia erityisesti perustuslain 19 §:ssä turvattujen oikeuksien kannalta ja ryhtyä tarvittaessa havaittujen ongelmien korjaamiseen. Lisäksi valtioneuvoston tulee seurata esityksen

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

vaikutuksia lapsiperheiden asemaan, toimeentulotuen käyttöön, asuntomarkkinoihin ja työllisyyteen. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus*)

Hallituksen esityksen mukaan ehdotettujen muutosten vaikutuksia sekä valtakunnallisesti että alueellisesti on tarpeellista seurata ja arvioida jälkikäteen. Esityksen mukaan erityisesti tullaan seuraamaan ehdotettujen muutosten vaikutuksia perustoimeentulotarpeeseen ja erityisesti asumismenojen aiheuttamaan toimeentulotukitarpeeseen, lapsiperheisiin, lapsiperheiden asemaan ja lapsikäyhyteen sekä ansiotulovähennyksen vaikutuksia osa-aikatyön tekemiseen, lisätyötuntien vastaanottamiseen ja lisätulojen hankkimiseen sekä siirtymiin osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että tilastollisen seurannan lisäksi vaikutuksia selvitetään seurantatutkimuksella, koska esimerkiksi työllisyyden kannusteisiin vaikuttaa erityisesti talouden suhdannetilanne eikä muutosten vaikutuksia ole siten mahdollista suoraan arvioida tilastojen perusteella. Seurantatutkimukseen tulee yhdistää myös perustuslakivaliokunnan edellyttämä perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi.

Lisäksi valiokunta korostaa, että perusturvan riittävyyttä arvioidaan neljän vuoden välein perusturvan riittävyyden arviointiraportissa kansaneläkeindeksistä annetun lain 4 a §:n mukaisesti. Perusturvan riittävyyttä arvioitaessa otetaan huomioon henkilön tai kotitalouden saamat Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemat etuudet sekä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukainen toimeentulotuki.

Perusturvaa seurataan myös ihmisoikeussopimukseen liittyvien määräaikaissraportointien yhteydessä. Suomi on sitoutunut sekä YK:n että Euroopan neuvoston (EN) piirissä tehtyihin ihmisoikeussopimuksiin. Näistä sosiaaliturvan kannalta tärkeimpiä ovat EN:n Uudistettu sosiaalinen peruskirja sekä YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus. Ihmisoikeussopimusten toimeenpanon valvontamekanismit määritellään sopimuksissa. Käytännössä valvonta tapahtuu valtioiden toimittamien määräaikaissraporttien kautta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 74/2023 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotus)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotus

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 13 § sekä
muutetaan 7 §, 8 §:n 1 momentti, 9 § ja 10 §, 12 §:n 6 momentti, 16 §:n 1 momentti, 31 §:n 3 momentti ja 52 §,
sellaisina kuin niistä ovat 8 §:n 1 momentti ja 10 § laissa 1533/2016, 9 § laissa 1533/2016 ja 557/2022 sekä 16 §:n 1 momentti laissa 1672/2015, seuraavasti:

7 §

Asunto

Asumistukea voidaan myöntää ruokakunnan Suomessa sijaitsevan vakinaiseksi asunnoksi katsottavan vuokra-asunnon tai asumisoikeusasunnon asumismenoista. Asunnon pitää olla kelvollinen asuntona käytettäväksi ja viralliselta käyttötarkoitukseltaan asunnoksi tai muutoin vakinaiseen asuinkäyttöön tarkoitettu.

Vuokra-asunnolla tarkoitetaan asuntoa, jonka hallinta perustuu asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain (481/1995) mukaiseen vuokrasopimukseen.

Mitä tässä laissa säädetään vuokra-asunnosta, sovelletaan myös asumisoikeusasunnoista annettussa laissa (393/2021) tarkoitettuun asumisoikeusasuntoon, jollei jäljempänä toisin säädetä.

8 §

Oikeus asumistukeen

Ruokakunnalla on oikeus saada asumistukea 70 prosenttia siitä 9 §:ssä säädettyjen hyväksyttävien, mutta enintään 10 §:ssä säädettyjen enimmäismääriäisten asumismenojen määrästä, josta on vähennetty ruokakunnan tulojen mukaan määräytyvä 16 §:ssä säädetty perusomavastuuosuus.

9 §

Hyväksyttävät asumismenot

Vuokra-asunnossa asuvan ruokakunnan asumismenoiksi hyväksytään vuokra ja erikseen maksettavat vesimaksut ja lämmityskustannukset. Erikseen maksettavina vesimaksuina otetaan huomioon 17 euroa henkilöä kohden kuukaudessa ja lämmityskustannuksina 38 euroa kuukaudessa ensimmäiseltä henkilöltä ja sen jälkeen 13 euroa jokaista lisähenkilöä kohden.

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

Edellä 1 momentissa mainittuja lämmityskustannuksia korotetaan 4 prosenttia Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan maakunnissa ja 8 prosenttia Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnissa.

Jos vuokralla asuvalla ruokakunnalla on alivuokralainen, ruokakunnan tässä pykälässä tarkoitettuja asumismenoista vähennetään alivuokralaisen maksaman vuokran määrä.

10 §

Enimmäisasumismenot

Ruokakunnan 9 §:n mukaan hyväksyttävistä asumismenoista otetaan huomioon enintään seuraavat euromäärät kuukaudessa:

Ruokakunnan koko henkilö	I kuntaryhmä	II kuntaryhmä	III kuntaryhmä
1	492	390	344
2	706	570	501
3	890	723	641
4	1 038	856	764

Jos ruokakuntaan kuuluu enemmän kuin neljä henkilöä, 1 momentin mukaisia asunnon enimmäisasumismenoja korotetaan I kuntaryhmässä 130 euroa, II kuntaryhmässä 117 euroa ja III kuntaryhmässä 112 euroa jokaista neljä henkilöä ylittävää ruokakunnan jäsentä kohden.

Kunnat jaetaan kuntaryhmiin seuraavasti:

- 1) I kuntaryhmään kuuluvat: Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa;
- 2) II kuntaryhmään kuuluvat: Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kajani, Kerava, Kirkkonummi, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Mikkeli, Nokia, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Siuntio, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti;
- 3) III kuntaryhmään kuuluvat muut kuin 1 tai 2 kohdassa mainitut kunnat.

12 §

Asumistuessa huomioon otettavat tulot

Vuokratulosta vähennetään vuokranantajan maksamat vastike ja hoitomenot.

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

16 §

Perusomavastuuosuus

Perusomavastuuosuus on 50 prosenttia asumistuessa huomioon otettavista tuloista, joista on vähennetty täysimääräiseen tukeen oikeuttavan tulon määrä. Täysimääräiseen tukeen oikeuttava tulo on 555 euroa lisättynä 78 eurolla jokaista ruokakuntaan kuuluvaa aikuista ja 246 eurolla jokaista ruokakuntaan kuuluvaa lasta kohden. Jos perusomavastuuosuus on vähemmän kuin 10 euroa, sitä ei oteta huomioon.

31 §

Asumistuen takaisinperiminen

Takaisin perittävä määrä voidaan kuitata Kansaneläkelaitoksen myöhemmin maksamasta etuudesta. Ilman asumistuen saajan suostumusta kuittaaminen voidaan kuitenkin kohdistaa vain tämän lain mukaiseen tai siihen rinnastettavaan muuhun etuuteen.

52 §

Rahamäärien pyöristäminen

Asumistukea määrättäessä otetaan asumismenot, ruokakunnan jäsenten tuloerät, perusomavastuuosuuden määrä ja maksettava asumistuki huomioon kuukausimääräisinä sentin tarkkuudella. Ruokakunnan yhteenlasketut tulot, 10 §:ssä säädettyt asumismenojen enimmäismäärät ja 16 §:ssä säädetty perusomavastuuosuuden laskennassa käytettävät arvot pyöristetään täysiksi euroiksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja sitä sovelletaan siitä ja myöhäisemmästä ajankohdasta myönnettävään tai tarkistettavaan tukeen. Sen 7 ja 9 §, 12 §:n 6 momentti ja 52 § tulevat kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025. Lain 13 §:n kumoamista ei oteta huomioon arvioitaessa lain 27 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaista ruokakunnan jatkuvien kuukausitulojen muutosta.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa yleisestä asumistuesta annetun lain muutosten ja erityisesti omistusasumisen tuen lakkaamisen vaikutuksia sekä ryhtyy tarvittaessa havaittujen ongelmien korjaamiseen.

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

Helsingissä 1.12.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Li Andersson vas (osittain)
jäsen Kim Berg sd
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd (osittain)
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Henrik Wickström r (osittain)
jäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Mari Kaunistola kok (osittain)
varajäsen Milla Lahdenperä kok (osittain)
varajäsen Laura Meriluoto vas (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 1/kesk

Vastalause 1

Perustelut

Yleisen asumistuen kustannukset ovat kasvaneet menneiden kymmenen vuoden aikana yli kaksinkertaisiksi noin 600 milj. eurosta noin 1,6 mrd. euroon. Merkittävä osa kasvusta selittyy opiskelijoiden siirrolla yleisen asumistuen piiriin vuonna 2017, mutta se selittää vain osan menojen kasvusta. Asumistuen saajien määrä on noussut noin 400 000 ruokakuntaan ja sen piiriin on tullut myös merkittävä määrä ruokakuntia, joissa on työtä tekeviä jäseniä. Asumistukeen 2010-luvulla tehdyt muutokset ovat säännönmukaisesti osoittautuneet kalliimmiksi kuin niiden valmisteluvaiheessa odotettiin, joten valtion kulujen kasvu on ollut ennakoitua suurempaa.

Keskusta katsoo edellä esitetyn perusteella, että vallitsevassa julkisen talouden vaikeassa tilanteessa yleisen asumistuen kustannuksia on hillittävä ja niistä on etsittävä merkittäviä säästöjä. Säästöt tulisi kuitenkin toteuttaa niin, etteivät ne kohdistu kohtuuttomalla tavalla tai heikennä minkään ihmisryhmän tilannetta niin, että heidän lähtökohtainen pärjäämisensä arjessa vaarantuu. Orpon-Purran hallituksen esittämällä tavalla toteutettavat 385 milj. euron leikkaukset kohdentuisivat hallituksen esityksen vaikutusarvioiden sekä valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan moniin asumistuen saajaryhmiin, kuten lapsiperheisiin, omistusasujiin, opiskelijoihin ja pienituloisiin palkansaajiin tavalla, joka on epäoikeudenmukaisen raskas ja kohtuuton, kun huomioon otetaan kaikki Orpon-Purran hallituksen esittämät sosiaaliturvan leikkaukset.

Keskusta katsoo, että asumistuen leikkauksia tulee kohtuullistaa niin, että erityisen raskaiden toimeentulon heikennysten kohteena oleviin kohdentuvaa asumistuen leikkausta kevennetään tai leikkausta kompensoidaan muiden etuuksien muutoksilla. Lapsiperheiden asumistukea ei tule leikata vaan se tulee säilyttää nykyisellä tasollaan, omistusasujat on pidettävä asumistuen piirissä ja opiskelijoihin kohdistuvaa asumistuen leikkausta tulee kompensoida opintorahan tasonkorotuksella.

Leikkaukset lapsiperheiden asumistukeen

Esitetyt asumistuen leikkaukset kohdistuvat voimakkaasti ruokakuntiin, joissa on alaikäisiä lapsia. Kahden huoltajan ruokakunnissa leikkaus on keskimäärin 140 euroa ja yhden huoltajan ruokakunnissa 111 euroa kuukaudessa. Suurimmillaan asumistuki voi heikentyä yli 300 eurolla kuukaudessa. Asumistukea saavissa lapsiperheruokakunnissa asumistukeen vaikuttavat menot ovat huomattavasti muita saajaruokakuntia korkeammat, mikä kertoo siitä, että merkittävä osa lapsiperheiden vanhemmista on työssäkäyviä eikä heillä välttämättä ole mahdollisuutta parantaa ansiotaan tai lisätä työssäkäyntiään. Keskusta katsoo, että näistä syistä lapsiperheisiin kohdistuva asumistuen leikkaus on kohtuuton.

Hallituksen esityksen lapsivaikutusten arvion mukaan ehdotukset, jotka alentavat asumistuen määrää vaikuttavat tukea saavien huoltajien taloudellisiin mahdollisuuksiin huolehtia lapsista ja esitys on näin ollen merkityksellinen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Muutokset pienentävät merkittävästi pienituloisimpien lapsiperheiden tukea ja lisäävät lapsiperheiden pienituloi-

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 1/kesk

suutta entisestään. Yhteensä muutokset vaikuttavat noin 167 000 lapseen, joista noin 107 000 asuu yksinhuoltajatalouksissa.

Hallituksesta poiketen Keskusta ei hyväksy lapsiperheille kohdistettuja leikkauksia. Sellaisten ruokakuntien etuuksia ei tulisi heikentää, joissa on alaikäisiä lapsia.

Toimeentulotukimenot kasvavat

Osalla lapsiperheistä asumistuen leikkaus kompensoituu osittain toimeentulotuella, jolloin toimeentulotuen merkitys näiden kotitalouksien taloudessa kasvaa, mutta kotitalouden tulot eivät muutu. Toimeentulotuki on viimesijainen etuus, joka on tarkoitettu lyhytaikaiseksi tueksi, jonka tavoitteena on auttaa kotitaloutta selviytymään tilapäisten vaikeuksien ylitse tai ehkäistä sellaisten syntymistä. Asumistukileikkaukset uhkaavat pahentaa toimeentulotukiriippuvuutta ja ovat siten ristiriidassa Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteen kanssa. Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi toimeentulotukiriippuvuuden vähentäminen ja toimeentulotukea tarvitsevien määrän puolittaminen.

Kunnat rahoittavat puolet toimeentulotuen kustannuksista. Hallituksen esityksessä on todettu, että koska toimeentulotuen kustannukset vähennetään kuntien valtionosuuksista toteumavuotta seuraavan vuoden talousarviossa, vaikutukset kuntiin toteutuvat kahden vuoden viiveellä. Esitetyt muutokset lisäävät hallituksen esityksen mukaan kuntien toimeentulotukimenoja yhteensä arviolta 20 milj. euroa vuonna 2026 ja arviolta 38,6 milj. euroa vuodesta 2027 eteenpäin. Keskusta pitää tätä huolestuttavana ja muistuttaa, että kuntatalouteen kohdistuu jo tällä hetkellä merkittäviä uhkia hallituksen muiden päätösten seurauksena. Kuntatalouden heikentyvä tilanne tulee näkymään kunnan vastuulla olevien palveluiden heikentymisenä, ellei Orpon hallitus suhtaudu tilanteeseen vakavasti ja etsi ratkaisuja kuntatalouden ahdingon helpottamiseksi.

Lapsiperheiden asumistuki suojattava leikkauksilta

Hallitus esittää asumistuen korvausprosentin laskemista nykyisestä 80 prosentista 70 prosenttiin todellisten, enintään enimmäismääräisten asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Keskusta hyväksyy hallituksen esityksen, mutta esittää, että niillä ruokakunnilla, joihin kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi, asumistuen korvausprosentti säilytettäisiin nykyisessä 80 prosentissa.

Hallitus esittää, että ruokakunnan jäsenen tukeen vaikuttavista kuukausituloista vähennettävästä, palkka- ja yrittäjätuloja koskevasta 300 euron ansiotulovähennyksestä luovuttaisiin. Ansiotulovähennyksen poistaminen voi heikentää erityisesti kannusteita ottaa vastaan osa-aikaista työtä. 19 prosenttia työllisistä teki vuonna 2022 osa-aikatyötä. Naiset tekevät töitä osa-aikaisesti miehiä yleisemmin. Joka neljäs osa-aikatyötä tekevä tekisi mieluummin kokopäivätyötä, mutta valtaosa tekee osa-aikatyötä elämäntilanteensa vuoksi, esimerkiksi perhesyistä tai opiskelujen ohessa.

Keskustan mielestä kaikki työnteko on kannattavaa, tehdäänpä sitä kokopäiväisesti tai osa-aikaisesti. Esimerkiksi vanhempainvapaiden jälkeinen paluu työelämään voi olla helpompi ja joustavampaa, jos työaikaa on mahdollista lyhentää ja tehdä jonkin aikaa osa-aikatyötä. Osa-aikatyön tekeminen voi helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista ja mahdollistaa ammattitaidon

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 1/kesk

ylläpidon. Tilastojen mukaan pienten lasten vanhempien osa-aikatyö on Ruotsissa selvästi yleisempää kuin Suomessa. Keskusta säilyttäisi asumistuessa suojaosan niillä asumistuensaajilla, joiden ruokakunnassa on vähintään yksi alaikäinen lapsi.

Asumistuen määrää laskettaessa määritellään perusomavastuu, johon vaikuttavat ruokakunnan yhteenlasketut tulot. Kaikkein pienituloisimmilla perusomavastuuta ei muodostu lainkaan ja tämä alaraja riippuu ruokakunnan aikuisten ja lasten lukumäärästä. Hallitus esittää, että mainitun rajan ylittävistä tuloista otettaisiin jatkossa huomioon 50 prosenttia nykyisen 42 prosentin sijaan perusomavastuusuutta määriteltäessä. Keskusta esittää, että niillä ruokakunnilla, joihin kuuluu vähintään yksi alaikäinen lapsi, rajan ylittävistä tuloista otettaisiin jatkossakin huomioon 42 prosenttia, kuten nykyään.

Asumistuen poistaminen omistusasujilta

Hallitus esittää, että yleinen asumistuki poistettaisiin 1.9.2024 lähtien kokonaan kaikilta omistusasunnossa asuvilta kotitalouksilta. Tämä leikkaus kohdistuu myös merkittävästi lapsiperheisiin ja lisää lapsiperheköyhyyttä. Hallitus ei näytä tunnistavan, että kaikki omistusasunnoissa asuvat eivät ole hyvätulaisia. Osalla heistä oma koti on ainut varallisuuden muoto. Asunnon arvo saattaa olla myös esimerkiksi sen sijainnin vuoksi niin alhainen, että omistusasunnossa asuminen on selkeästi edullisin mahdollinen asumismuoto.

Suomessa on tällä hetkellä useita alueita, joilla on tarjolla hyvin vähän vuokra-asuntoja. Erityisesti isoja perheasuntoja voi olla hyvin vähän tarjolla. Omistusasunnon myyminen on ollut samoilla alueilla jo pidempään hidasta, mutta erityisesti tämänhetkisessä hiljentyneessä asuntomarkkinatilanteessa se voi olla lähes mahdotonta. Osa omistusasujista voi joutua asumistuen lakkautuksen jälkeen myymään pakkoraossa kotinsa tappiolla ja muuttamaan vuokralle, jolloin heidän saamansa asumistuki voi jopa kasvaa nykyisestä.

Erityisen vaikeassa tilanteessa tulevat olemaan ne omistusasunnossa asuvat, tällä hetkellä asumistukea saavat pienituloiset perheet, joiden asumisen tarpeet poikkeavat tavanomaisesta joko suuren perheeseen tai esimerkiksi jonkun perheenjäsenen vamman tai sairauden vuoksi, jota varten nykyiseen kotiin on tehty merkittävästi kotona asumisen mahdollistavia muutostöitä. Heidän voi olla hyvin vaikea löytää perheen tarpeisiin sopivaa vuokra-asuntoa.

Asumistuen leikkausten vaikutus opiskeluun ja opiskelijoiden toimeentuloon

Yleisen asumistuen saajista opiskelijat ovat suurin yksittäinen ryhmä ja hallituksen esittämä leikkaus kohdistuu myös heihin. Opiskelijoiden kohdalla asumistuen leikkaus on erityisen tuntuva, sillä opintorahan matalasta tasosta johtuen asumistuki muodostaa heidän kuukausittaisista etuuksistaan merkittävän osan. Asumistuen leikkaus tulee heikentämään opiskelijoiden etuuksia huomattavan paljon, eikä heikennys tyypillisesti tule kompensoiduksi edes toimeentulotuella.

Opiskelijoiden toimeentulon heikennykset vaikeuttavat päätoimiseen opiskeluun keskittymistä, lisäävät opiskelijoiden opintojen etenemistä haittaavaa työntekeä ja lisäävät opiskelijoiden velkaantumista. Samalla koulutuspoliittisten tavoitteiden, kuten koulutustason noston ja opintoaikojen lyhentämisen saavuttaminen käyvät entistä vaikeammiksi. Hallitus ei ole huomionnut näitä

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 1/kesk

vaikutuksia riittävästi eikä ole tarkastellut opiskelijoiden toimeentuloa kokonaisuutena, vaan opiskelijoiden esittämät huolet on kylmästi sivuutettu.

Keskusta tekisi asumistukisäästöjen ja opintotuen indeksijäädytyksen kompensaatina huomattavan korotuksen opintorahan tasoon, jotta päätoimisen opiskelun mahdollisuudet ja kannusteet pystytään turvaamaan jokaiselle opiskelijalle.

Työnteon kannusteet

Asumistuen ehdotetuilla muutoksilla on merkittäviä vaikutuksia erilaisten työsuhteiden vastaanottamisen ja työnteon eri muotojen kannusteisiin. Erityisesti ansiotulovähennyksen poistaminen muuttaa yleisen asumistuen luomaa kannustetta tai kynnystä työnteolle merkittävästi. Hallituksen esityksen vaikutusarvioiden mukaan erityisesti osa-aikaisen työn vastaanottamisen kannustin heikkenee huomattavasti, kun päätoimisen työnteon kannustin voimistuu. Tämän seurauksena sellaisten ruokakuntien tilanne heikkenee, jonka jäsenillä ei ole mahdollisuutta muuhun kuin osa-aikaiseen työhön tai muuta työtä ei ole tarjolla. Näitä ruokakuntia ovat korostetusti pienten lasten ruokakunnat sekä opiskelijaruokakunnat, sillä niille osa-aikainen työnteko on tyypillistä lastenhoidosta ja opiskelusta johtuvista ajankäytön rajoitteista. Tällaisten ruokakuntien toimeentulo on suhteellisesti niukka verrattuna ruokakuntiin, joissa täyspäiväinen työskentely on mahdollista. Näin ollen asumistuen leikkausten kielteinen vaikutus kohdistuu erityisesti heikko-osaisempiin saajaruokakuntiin.

Keskusta pitää hallituksen esityksen vakavana puutteena sitä, että sillä ei arvioida olevan merkittäviä työllisyysvaikutuksia ja että joissain asumistuen saajaryhmissä työllisyysvaikutus on ilmeisesti negatiivinen. Tästä syystä muutosten vaikutusta tulisi arvioida erityisesti ansiotulovähennyksen osalta erityisen tarkasti uudelleen.

Lasten vuoroasumisen huomioiminen asumistuessa

Asumistuen laskenta- ja määräytymistapa on todettu laajasti ongelmalliseksi ero- ja muuten erillään asuvien huoltajien perheiden kannalta, sillä asumistuessa lapsi lasketaan ruokakunnan jäseneksi vain siinä osoitteessa, jossa hän virallisesti on kirjoilla. Tästä syystä vuoroasumisperheissä ja vastaavissa tilanteissa nykymuotoinen asumistuki ei huomioi lapsiperheen tosiasiallisia asuinolosuhteita tai perheen tilannetta. Kansaneläkelaitoksen selvityksen mukaan erityisesti pienituloisissa eroperheissä vuoroasuminen ei aina ole mahdollista tuen ehtojen ja huoltajien taloudellisen tilanteen heikkouden vuoksi.

Lapsella on oikeus kaikkiin vanhempiinsa. Vuoroviikkoasuminen on yhä useamman lapsen ja perheen arkea. Keskusta pitää tärkeänä, että vanhempien tulotaso, asuminen tai muu ulkoinen tekijä ei muodosta estettä vanhemmuuden toteuttamiselle ja lapsen oikeuksien toteutumiselle. Vanhempien mahdollisuutta osallistua lapsen arkeen ja elämään on tuettava. Lapsen asumista kaikilla vanhemmillaan heidän sopimallaan tavalla pitää tukea tasa-arvoisesti ja asumistuen tulisi huomioida nämä moninaiset asumistilanteet yhdenvertaisesti.

Keskusta edellyttää, että hallitus selvittää vuoroasumisen huomioimista asumistuessa.

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 1/kesk

Vaikutusten arvioinnista

Hallituksen esittämien asumistuen muutosten vaikutusten arviointi on ollut puutteellista, se ei ole huomioinut laajojen sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutuksia riittävästi ja vaikutusarvioiden käyttö lakimuutosten valmistelussa on ollut korkeintaan jälkikäteistä. Orpon-Purran hallitus on tehnyt päätökset asumistuen ja muun sosiaaliturvan leikkauksista jo hallitusneuvotteluissa. Käytännössä kaikki leikkaukset on toteutettu siellä sovitulla tavalla eikä harkintaa toteutustavoista ole ilmeisesti tehty. Vaikutusarviot on laadittu tosiasiallisen päätöksenteon jälkeen eikä niillä näytä olleen juurikaan vaikutusta lopullisiin lakiehdotuksiin. Sosiaaliturvaleikkausten kokonaisvaikutusten arviointi valmistui vasta lopullisten lakiehdotusten jättämisen yhteydessä, joten sillä ei ole voinut olla vaikutusta hallituksen päätöksentekoon. Lyhyistä valmistelu- ja lausuntoajoista johtuen myöskään kansalaisjärjestöillä tai julkisella keskustelulla ei ole ollut mahdollisuutta puurtua lakiehdotusten vaikutuksiin riittävällä tavalla.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus muutettuna. (Vastalauseen muutosehdotukset)

että hyväksytään kuusi lausumaa. (Vastalauseen lausumaehdotukset)

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ~~yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 13 § sekä~~
muutetaan ~~asumistuesta annetun lain (938/2014) 7 §, 8 §:n 1 momentti, 9 § ja 10 §, 12 §:n~~
~~6 momentti, 16 §:n 1 momentti, 31 §:n 3 momentti ja 52 §,~~
~~lisätään 8 §:ään uusi 3 momentti,~~
sellaisina kuin niistä ovat 8 §:n 1 momentti ja 10 § laissa 1533/2016, 9 § laeissa 1533/2016 ja 557/2022 sekä 16 §:n 1 momentti laissa 1672/2015, seuraavasti:

~~7 §~~

~~Asunto~~

~~Asumistukea voidaan myöntää ruokakunnan Suomessa sijaitsevan vakinaiseksi asunnoksi katsottavan vuokra-asunnon tai asumisoikeusasunnon asumismenoista. Asunnon pitää olla kelvalli-~~

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 1/kesk

~~nen asuntona käytettäväksi ja viralliselta käyttötarkoitukseltaan asunnoksi tai muutoin vakinaiseen asuinkäyttöön tarkoitettu.~~

~~Vuokra-asunnolla tarkoitetaan asuntoa, jonka hallinta perustuu asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain (481/1995) mukaiseen vuokrasopimukseen.~~

~~Mitä tässä laissa säädetään vuokra-asunnosta, sovelletaan myös asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (393/2021) tarkoitettuun asumisoikeusasuntoon, jollei jäljempänä toisin säädetä.~~

8 §

Oikeus asumistukeen

Ruokakunnalla on oikeus saada asumistukea 70 prosenttia siitä 9 §:ssä säädettyjen hyväksyttävien, mutta enintään 10 §:ssä säädettyjen enimmäismääraisten asumismenojen määrästä, josta on vähennetty ruokakunnan tulojen mukaan määräytyvä 16 §:ssä säädetty perusomavastuuosuus.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, asumistuen saajalla, jolla on huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi, on oikeus saada asumistukea 80 prosenttia siitä 9 §:ssä säädettyjen hyväksyttävien, mutta enintään 10 §:ssä säädettyjen enimmäismääraisten asumismenojen määrästä, josta on vähennetty ruokakunnan tulojen mukaan määräytyvä 16 §:ssä säädetty perusomavastuuosuus. (Uusi 3 mom.)

9 §

Hyväksyttävät asumismenot

~~Vuokra-asunnossa asuvan ruokakunnan asumismenoiksi hyväksytään vuokra ja erikseen maksettavat vesimaksut ja lämmityskustannukset. Erikseen maksettavina vesimaksuina otetaan huomioon 17 euroa henkilöä kohden kuukaudessa ja lämmityskustannuksina 38 euroa kuukaudessa ensimmäiseltä henkilöltä ja sen jälkeen 13 euroa jokaista lisähenkilöä kohden.~~

~~Edellä 1 momentissa mainittuja lämmityskustannuksia korotetaan 4 prosenttia Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan maakunnissa ja 8 prosenttia Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnissa.~~

~~Jos vuokralla asuvalla ruokakunnalla on alivuokralainen, ruokakunnan tässä pykälässä tarkoitettuja asumismenoista vähennetään alivuokralaisen maksaman vuokran määrä.~~

10 §

Enimmäisasumismenot

(Kuten StVM)

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 1/kesk

~~12 §~~

~~Asumistuessa huomioon otettavat tulot~~

~~Vuokratulosta vähennetään vuokranantajan maksamat vastike ja hoitomenot.~~

13 § (Uusi)

Ansiotulovähennys

Ruokakunnan jäsenen yhteenlasketuista palkkatuloista ja 12 §:n 4 momentin 1 kohdan mukaisista tuloista vähennetään 300 euroa kuukaudessa asumistuen määrää laskettaessa, mikäli ruokakuntaan kuuluu vähintään yksi alaikäinen lapsi.

16 §

Perusomavastuuosuus

Perusomavastuuosuus on 50 prosenttia asumistuessa huomioon otettavista tuloista, joista on vähennetty täysimääräiseen tukeen oikeuttavan tulon määrä. Edellisestä poiketen asumistuen saajalle, jolla on huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi, perusomavastuuosuus on 42 prosenttia asumistuessa huomioon otettavista tuloista, joista on vähennetty täysimääräiseen tukeen oikeuttavan tulon määrä. Täysimääräiseen tukeen oikeuttava tulo on 555 euroa lisättynä 92 eurolla jokaista ruokakuntaan kuuluvaa aikuista ja 205 eurolla jokaista ruokakuntaan kuuluvaa lasta kohden. Jos perusomavastuuosuus on vähemmän kuin 10 euroa, sitä ei oteta huomioon.

31 §

Asumistuen takaisinperiminen

(Kuten StVM)

~~52 §~~

~~Rahamäärien pyöristäminen~~

~~Asumistukea määrättäessä otetaan asumismenot, ruokakunnan jäsenten tuloerät, perusomavastuuosuuden määrä ja maksettava asumistuki huomioon kuukausimääräisinä sentin tarkkuudella. Ruokakunnan yhteenlasketut tulot, 10 §:ssä säädetyt asumismenojen enimmäismäärät ja 16 §:ssä säädetyt perusomavastuuosuuden laskennassa käytettävät arvot pyöristetään täysiksi euroiksi.~~

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 1/kesk

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja sitä sovelletaan siitä ja myöhäisemmästä ajankohdasta myönnettävään tai tarkistettavaan tukeen. ~~Sen 7 ja 9 §, 12 §:n 6 momentti ja 52 § tulevat kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025. Lain 13 §:n kumoamista ei oteta huomioon arvioitaessa lain 27 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaista ruokakunnan jatkuvien kuukausitulojen muutosta.~~

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa yleisen asumistukilain muutosten vaikutuksia erityisesti lapsiperheisiin ja tuo asiasta sosiaali- ja terveysvaliokunnalle selvityksen vuoden 2025 loppuun mennessä.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää vuoroasumisen huomioimista asumistuessa.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa yleisen asumistuen poistamisen vaikutuksia asumistukea aiemmin saaneiden omistusasunnossa asuvien ruokakuntien tilanteeseen ja ryhtyy toimenpiteisiin kohtuuttomien tilanteiden korjaamiseksi.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi asumistuen muutosten työllisyysvaikutuksia mahdollisimman pian niiden voimaan astumista seuraten ja ryhtyy toimenpiteisiin kielteisten työnteon kannusteisiin liittyvien seurausten korjaamiseksi.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus tarkastelee opiskelijoiden etuuksien ja toimeentulon kokonaisuutta opintotuen kokonaisuudistuksen yhteydessä ja valmistelee tarvittavat parannukset päätoimisen opiskelun turvaamiseksi ja opiskelijoiden velkaantumisen pitämiseksi kohtuullisella tasolla.*

Helsingissä 1.12.2023

Hilkka Kemppi kesk
Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp

Vastalause 2/sd, vihr, vas

Vastalause 2

Perustelut

Hallitus toteuttaa yleiseen asumistukeen useita muutoksia, jotka vaikeuttavat pienituloisten ihmisten arkista elämää. Esityksellä asumistukeen vaikuttavien tulojen vaikutusta kiristetään, tukiprosenttia lasketaan 80 prosentista 70 prosenttiin, ansiotulovähennyksestä luovutaan ja Helsinki siirretään alempaan tukiryhmään. Lisäksi yleinen asumistuki omistusasuntoihin lakkautetaan.

Esitys toteuttaa pääministeri Orpon hallitusohjelman säästölistaa ja talouden tasapainottamistavoitetta. Muutokset pienentävät yleistä asumistukea saavien käytettävissä olevia tuloja ja kohdistuvat pienituloisimpiin kotitalouksiin. Esityksellä ei arvioida olevan vaikutuksia työllisyyteen eikä vaikutuksia myöskään vuokratasoon. Sen sijaan esityksen arvioidaan lisäävän toimeentulotuen saajien määrää 15 000 kotitaloudella siirtäen asumisen tuen painopistettä viimesijaiseen toimeentulotukeen. Esitys vaikuttaa 167 000 lapseen — joista noin 107 000 yksinhuoltajatalouksissa — pienentäen lapsiperheiden käytettävissä olevia tuloja ja lisäten lapsiperheköyhyyttä.

Yhteensä yleistä asumistukea saa noin 380 000 ruokakuntaa, joista lähes 75 prosenttia on yksinasuvia ja 15 prosenttia yksinhuoltajaperheitä. Keskimäärin muutokset pienentävät tukea miehillä arviolta 76 euroa kuukaudessa ja naisilta 93 euroa kuukaudessa. Muutokset vaikuttavat euroissa eniten työssäkäyviin ruokakuntiin ansiotulovähennyksen poistamisen ja perusomavastuun muutoksen vuoksi. Yli kolmasosan työssäkäyvistä arvioidaan tippuvan kokonaan pois yleiseltä asumistueltä. Keskimäärin tuki vähenee työssäkäyvillä 133 euroa kuukaudessa. Arvioiden mukaan tuelta tippuu 6,5 prosenttia opiskelijaruokakunnista ja 8 prosenttia työttömistä ruokakunnista. Yleinen asumistuki pienenee opiskelijaruokakunnalla keskimäärin 76 euroa ja työttömällä ruokakunnalla 73 euroa kuukaudessa. Asumistuen muutosten seurauksena yksinasuvista tuelta tippuisi kokonaan 11 prosenttia ja tuki pienenesi keskimäärin 70 euroa kuukaudessa. Yhden vanhemman perheistä tuelta poistuisi 15 prosenttia ja keskimääräinen tuki pienenesi 111 euroa. Noin puolella asumistukea saavista yhden vanhemman perheistä on ansiotuloja. Asumistuki muodostaa merkittävän osan opiskelijoiden toimeentulosta, joten tuen leikkauksella on merkittävä vaikutus opiskelijoiden toimeentuloon. Opiskelijat ovat jo lähtötilanteessa pienituloisia, joten muutokset ovat suuria suhteessa tuloihin.

Köyhyys- ja huono-osaisuustutkimukset ovat jo pitkään osoittaneet, että yksi keskeisimmistä taloudellista huono-osaisuutta selittävästä tekijöistä liittyy yksin asumiseen ja yksinhuoltajuuteen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkasteltaessa vuosien 2014—2020 aikana tapahtuneita muutoksia, havaitaan, että yhden huoltajan lapsiperheet ja yksin asuvat kokevat toimeentulovaikeuksia selvästi useammin kuin kahden aikuisen taloudet. Esimerkiksi Naisjärjestöjen Keskusliitto muistuttaa, että Suomessa lapsiperheköyhyys on ennen kaikkea yksinhuoltajien köyhyyttä. 85 prosentissa yksinhuoltajaperheistä lähivanhempana toimii äiti, joten yksinhuoltajaperheiden köyhyys on sukupuolittunut ilmiö. Yhden vanhemman perheiden pienituloisuusaste on lähes 25 %, ja myös yksinhuoltajien työttömyysaste, 13,2 % on yleistä työttömyysastetta huomattavasti korkeampi.

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 2/sd, vihr, vas

Hallituksen esityksellä tavoitellaan asumistukimenojen kasvun hillitsemistä. Kuitenkin asiantuntijakuulemisten mukaan asumistukimenot ovat olleet suunnilleen samalla tasolla vuodesta 2018. Arvion mukaan asumistuen kustannusten väheneminen olisi 385 milj. euroa ja toimeentulotuen kasvu 77 milj. euroa. Esityksen arvion mukaan toimeentulotuen saajien määrä kasvaisi 15 000 kotitaloudella. Kuulemisessa on ilmennyt, että ehdotuksella on arvaamattomia riskejä heikoimmassa asemassa oleville kotitalouksille, niistä toimeentulotuen käytön kasvu on keskeisin. Esitys on ristiriidassa esimerkiksi parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean asettamista tavoitteista vähentää toimeentulotukiriippuvuutta. Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto on suositannut, että sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa tulee pyrkiä kehittämään ratkaisuja, jotka vähentäisivät viimesijaiseksi ja väliaikaiseksi tarkoitetun toimeentulotuen tarvetta asumisen tukemisessa. Esitys tarkoittaa käytännössä leikkausta pienituloisten ihmisten arjen toimeentuloon tai mahdollisesti asumisen tasoon, mikäli muutto edullisempaan asuntoon olisi mahdollinen. On huomioitava, että tälläkin hetkellä asumistuki korvaa vain osan vuokrasta, joten perheillä on käytännössä jatkuva kannustin etsiä edullista asumista. Hallituksen esitys hillitsee asumistukimenoja muttei asumisen menoja. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tutkimuksissa asumistuella ei ole havaittu merkittäviä vaikutuksia vuokriin. Vaparaahoitteisten asuntojen vuokrat määräytyvät asuntomarkkinoilla kysynnän ja tarjonnan perusteella. Koska suurimmissa kasvukeskuksissa asuntojen kysyntä on suurempaa kuin niiden tarjonta, myös vuokrataso on korkea. Kustannusten kasvu nostaa parhaillaan ARA-asuntojen vuokria, joten edullisimmatkin asunnot alkavat olla monen pienituloisen ulottumattomissa. ARA:n valiokunnalle antaman lausunnon mukaan maksettavan vuokran omaisuus kasvaa, mikä tulee lisäämään varsinkin heikoimmassa asemassa olevien taloudellisia ongelmia, velkaantumista ja lisää vuokravelkahäätöjen määrää. "Asumisen ohjauksen, neuvonnan sekä vuokravelkojen selvittelyn tarve kasvaa. Hyvinvointialueiden sosiaalityö on jo nyt hyvin kuormittunut, eikä sosiaalityössä pystytäkään ennaltaehkäisevää työtä asumisen turvaamiseksi. Usein asukkaan tilanne päättyy sosiaalityöhön vasta häätötuomion myötä, jolloin on jo myöhäistä." On selvää, että hallituksen esittämä kiristys toimeentulotuen asumismenoihin vaikeuttaa tilannetta entisestään.

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että esityksen työllisyysvaikutus on vähäinen. Muutoksilla on sekä työnteon kannustimia heikentäviä että niitä parantavia vaikutuksia. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ansiotulovähennyksen käyttöönotto 2015 lisäsi osa-aikatyötä ja paransi työllisyyttä. Osa-aikatyö on yleistä erityisesti naisilla sekä palvelualalla ja sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ansiotulovähennys laskee rakenteellista työttömyyttä ja työn vastaanottamisen kynnystä. "Suojaosa" on vähentänyt etenkin työttömien yksinhuoltajien työttömyysloukkuja ja toimeentulotuen tarvetta. Nyt hallituksen esittämä suojaosien poisto heikentää osa-aikaisen ja lyhytkestoisen työn vastaanottamisen taloudellisia kannustimia mutta lisää taloudellisia kannustimia koko-aikaisen työn vastaanottamiseen. On kuitenkin hyvin epävarmaa, missä määrin esimerkiksi osa-aikatyötä tekevillä on mahdollisuuksia lisätä tekemänsä työn määrää. Asumistuen leikkausten vaikutusten kohdistuminen ennen kaikkea naisiin ja heidän joukossaan yksinhuoltajiin huomioidaan myös hallituksen esitysluonnoksessa, jossa myös todetaan, että työssäkäyvistä asumistuen saajista suurin osa on naisia (s. 17). Tämä kuvastaa sitä tosiseikkaa, että naisvaltaisten alojen matalalla palkkatasolla voi olla vaikeaa tulla toimeen ilman sosiaaliturvan tarjoamaa lisäturvaa. Suojaosien poistot voivat vaikeuttaa osa-aikaisen ja tilapäisen työvoiman saatavuutta. Erityisen haastava tilanne tulee olemaan opiskelijoiden osalta, sillä heillä työt — joita opiskeluajan rahoittamiseksi on usein välttämätöntä tehdä — ovat osa-aikaisia opiskelun ollessa opiskelijan varsinaista kokopäivätyötä.

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 2/sd, vihr, vas

Hallitus esittää myös asumistuen lakkauttamista omistusasumiselta. Asumistuen saajista vain 3,9 prosenttia asuu omistusasunnoissa. Näistä yksinhuoltajia on 26 prosenttia ja 14 prosenttia kahden huoltajan perheitä. Hallituksen esityksessä ehdotetut lapsiperheitä koskevat helpotukset eivät helppota omistusasunnoissa asuvien lapsiperheiden asemaa, koska heiltä loppuu asumisen tuki kokonaan. Ympäristövaliokunta arvioi lausunnossaan, että omistusasunnoissa asuvilla ruokakunnilla on varallisuutta omistusasunnon muodossa, mutta elinkustannusten nousun johdosta taloudellinen tilanne voi kiristyä huomattavasti samaan aikaan kuin varallisuuden realisointikaan ei välttämättä ole mahdollista ainakaan nopeasti poikkeuksellisen asuntomarkkinatilanteen vuoksi tai jos asunto sijaitsee muuttotappioalueella. Kaikilla alueilla ei myöskään ole yhtäläisiä mahdollisuuksia omia tarpeita vastaavan vuokra-asunnon löytämiseen, sillä erityisesti pienemmillä paikkakunnilla vuokra-asuntomarkkinat ovat usein rajalliset. Perustuslakivaliokunta taas kiinnittää vielä erikseen huomiota siihen, omistusasunnossa asuvat voivat olla yhtä pienituloisia kuin vuokra-asunnossa asuvat. Valiokunnan saamista asiantuntijalausunnoissa on kiinnitetty huomiota mm. siihen, että omistusasunto voi olla edullisin asumisvaihtoehto. Asumistuen omistusasuntoon saannin taustalla on monia eri tekijöitä, kuten avioero, puolison kuolema, työttömyys tai oma tai perheenjäsenen vakava sairaus. Tuen lopettaminen voikin johtaa inhimillisesti katsoen kohtuuttomiin tilanteisiin.

Vaikutukset on arvioitu puutteellisesti

Perustuslakivaliokunta on todennut perusoikeuksien yksilökohtaisuudesta johtuvan, että vaikutusarvioiden laadinnassa erityistä huomiota on syytä kiinnittää niihin tapauksiin, joiden kohdalla negatiiviset vaikutukset ovat suurimmillaan tapausten mahdollisesta vähäisestä lukumäärästä huolimatta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta onkin pyytänyt ja saanut ministeriöltä selvityksen 28.11.2023 (korjattu 30.11.2023), jonka mukaan asumistukileikkausten vaikutukset suurimmillaan ovat vuokra-asunnoissa ruokakuntatyyppin mukaan seuraavat: yksinasuvalla -202 euroa kuukaudessa, lapsettomalla parilla -348 euroa kuukaudessa, kahden huoltajan perheellä -379 euroa kuukaudessa ja yhden huoltajan perheellä -277 euroa kuukaudessa. Yhden hengen ruokakunnalla lähes maksimi-muutos toteutuu Helsingissä, kun asumismenot ylittävät enimmäisasumismenot ja lisäksi tuensaajalla on kuukausittaisia tuloja yhteensä noin 1 850 euroa, joista vähintään 300 euroa on palkkatuloja. Vastaavasti omistusasumisen tuen poistuminen tarkoittaa enimmillään seuraavia muutoksia kuukaudessa ruokakuntatyypeittäin: yksinasuvalla - 466 euroa kuukaudessa, lapsettomalla parilla -674 euroa kuukaudessa, kahden huoltajan perheellä -1 377 euroa kuukaudessa, yhden huoltajan perheellä -1 127 euroa kuukaudessa.

Perustuslakivaliokunta toteaa edelleen lausunnossaan, että esityksessä yleisen asumistuen muutosehdotusten vaikutuksia on kuvattu itsenäisenä kokonaisuutena. Hallituksen esityksen (s. 12) mukaan ehdotetuilla muutoksilla on kuitenkin yhteisvaikutuksia myös muiden hallituksen esittämien sosiaaliturvamuutosten kanssa. Vaikutuksia on käsitelty sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemassa muistiossa vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arvioinnista. Perustuslakivaliokunta pitää lausunnossaan ongelmallisena, ettei muistioon sisälly nimenomaista tarkastelua esitysten perusoikeus- ja ihmisoikeusvaikutuksista. Valiokunnan mukaan perusoikeuksien tasoon liittyvien ehdotettujen muutosten ja tulevien muiden uudistusten yhteisvaikutus ei saa muodostua kohtuuttomaksi. Valiokunta on myös todennut, että samaan asiakokonaisuuteen

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 2/sd, vihr, vas

teen liittyvien uudistusten toteuttaminen erillisillä hallituksen esityksillä voi merkitä sitä, että valiokunta joutuu arvioimaan tiettyä esitystä puutteellisten tietojen perusteella eikä voi ottaa arvioinnissaan huomioon eri esitysten kumulatiivisia vaikutuksia. Samoin valiokunta on huomauttanut, että samaan lainsäädäntökokonaisuuteen liittyvät samanaikaiset uudistukset tulisi pyrkiä koostamaan yhteen hallituksen esitykseen tai arvioimaan tällaisten samoihin perusoikeuksiin liittyvien uudistusten vaikutuksia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Valiokunnan mukaan kysymys on myös perustuslain 47 §:ssä tarkoitettusta eduskunnan tietojensaantioikeudesta (PeVL 30/2020 vp, s. 10).

Edelleen perustuslakivaliokunta lausunnossaan kiinnittää huomiota myös siihen, ettei esityksessä ole asianmukaisesti tehty selkoa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksesta ja lapsen oikeuksien komitean Suomea koskevista kannanotoista ja muusta tulkintakäytännöstä, vaikka esityksessä mainitaankin sääntelyn olevan merkityksellistä muun ohella lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta. YK:n lapsen oikeuksien komitea on loppupäätelmissään Suomen valtiolle aiemmin kesäkuussa 2023 kehottanut, että Suomi välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin.

Hallituksen esityksen mukaan muutosten vaikutuksia sekä valtakunnallisesti että alueellisesti on tarpeellista seurata ja arvioida jälkikäteen. Vaikutuksia arvioidaan mm. toimeentulotukitarpeen kasvuun, lapsiköyhyyteen, lisätyötuntien vastaanottamiseen ja siirtymiin osa-aikatyöstä koko-aikatyöhön. Ministeriö on valiokunnalle antamassaan selvityksessä myös todennut, että perusturvan riittävyyttä arvioidaan lisäksi kattavasti neljän vuoden välein perusturvan riittävyyden arviointiraportissa. Seurantaa tapahtuu myös ihmisoikeussopimukseen liittyvien määräaikaishavaintien muodossa.

Pidämme näitä arvioita tärkeinä, mutta riittämättöminä tilanteessa, jossa hallitus tekee useita samoihin ihmisiin vaikuttavia, vuosi vuodelta kasautuvia sosiaaliturvaleikkauksia.

Valiokunnalle on toimitettu ministeriön selvitys muutosten aiheuttamista suurimmista tuen alenemisista. Suurimpia muutoksia on kuvattu edellä. Pidämme leikkauksia kohtuuttoman suurina. Toteamme myös, ettei leikkausten yhteisvaikutuksista ole saatu riittävää selvitystä.

Katsomme, että eduskunta ei ole saanut päätöksentekoa varten riittävää, asianmukaista ja perus- ja ihmisoikeuksia huomioivaa tietoa tämän esityksen ja muiden eduskunnan käsittelyssä samaan aikaan olevien sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutuksista.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään.

Valiokunnan mietintö StVM 14/2023 vp
Vastalause 2/sd, vihr, vas

Helsingissä 1.12.2023

Ilmari Nurminen sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd
Bella Forsgrén vihr
Laura Meriluoto vas